

109.

Colecția ALEXA GAVRIL BÂLE

Ei hai și iară hai.
Eu mai mult nu te-oi țâné,
Că te-așteaptă mirele.
Țura tri și iar așa.

Etnoiatrie

*De la Ioana Coman, 79 ani,
Moisei, 2004*

110.

Ei hai și iară hai.
Că mai mult de oi strâga,
Mă tem să nu mă sfădea.
Țura tri și iar așa.

*De la Ioana Coman, 79 ani,
Moisei, 2004*

La îmbălțuitul miresei

111.

Tătă noaptea o trecut,
Dimineață s-o făcut,
Lumea începe a mă-ntreba
Cu ce-oi îmbălțui mireasa.
Da' io n-oi îmbălțui
Până ce nu i-oi povesti,
Cât îi de greu a trăi.
Că ești tăt supărată,
Nu ești ca la mama fată.

*De la Ioana Coman, 79 ani,
Moisei, 2004*

1. De nu-ți rumăgă vaca, îi dai bere cu drojdie (sfarmi o jumătate de pachet de drojdie în cinci sticle de bere), ori sare amară, o jumătate de kilom, cu drojdie cu oțăt ori pătrunjel fript în untură și amestecat cu ouă.¹

2. Când să umflă pulpa la vacă după ce fată se dă zăr, să freacă cu sare și să mulje des, cam la tri ceasuri. (idem)

3. La porci nu-i bine a le pune în nas drod de aramă, că-i doare capul.²

4. Ceai de mentă, sunătoare și coajă de stejar se dă când se cufuresc vacile.³

5. La scroafa ce să umblă după dier, plămădeală din fărină de mălai cu drojdie. Se dă două-tri zile.⁴

6. Mujdei cu broză la dițai, când tușăsc.⁵

7. Ou bătut cu lapte dulce, la porci când tușăsc; și la om îi bun.⁶

8. La cai, cându-s galbini mucii care-i țapă pă nas când tușesc, îi bai. Aceia nu să mai tomnesc, să duc, dau în chehe.⁷

9. Carnea de berbec nu-i bună primăvara, face un fel de mucii pă ié. Îi bună cătă toamnă, da să-i iei când îl tai.⁸

¹ Ciocoș Ioan, 66 ani, Berința, mai 2001;

² Coman di pă Râu, Șurdești, 63 de ani, mai, 2002;

³ Onorică Lucian, Cernești, 56 de ani, 11 mai, 2002;

⁴ Rafil, Șurdești, 32 ani, 11 mai 2002;

⁵ Câmpan Ileana, 61 ani, Făurești, 22 mai, 2002;

⁶ Mătușa Ileana din Plopiș, 22 mai, 2002, 70 ani;

⁷ Dobrican Gheorghe, Unguraș, 45 ani, 22 mai 2002;

⁸ Nicolae de pe Obcină, Șurdești, 60 ani, 22 mai, 2002;

10. La muște, în grajd, pui frunză de nuc, stâlpău cu frunze. La țară, în poduri, printre grâne, pă grămezile de grâu, și pentru șoareci îs bune, că-i fugărește mirosu.

11. La oi, brânza stă din pășune. Îi bine la stână să se calculeze o capră la 10 oi. Trebe capre la stână, pă toamnă dam lapte la câini și la păcurari.⁹

12. Zamă de orez cu zamă de ștede amară și apă multă când au marhăle diaree.¹⁰

13. Nu să înțarcă purceii dint-o dată, că i să urcă laptele la scroafă la cap și bolunzăște. Se răresc purceii la scroafă cându-s prea mici ori pre mulți și ea nu are lapte. Să duc în casă și li să dă lapte de vacă. De să cufuresc, laptele de vacă să îndoiește cu ceai de chiminoc.

14. Câinele cela cu nasu roșu îi bun tare. Îi rău de oamini și de hiară.¹¹

15. Când marhăle rod iezălea, ling păreții, le dai vârfuri de cătină cu frunze. Vârfurile să hie crude, fragede.¹²

16. La purcei, când tușesc le dai untură cu oțăt de poame. Oțātu-i bun pântru febră.¹³

17. Când nu să scoală purceii de jos îi freci bine, bine cu oțăt de mere și cu arămită și pui o cârpă de lână pă ei, după aceea, on sfetăr rău, o obială de gubă pe care o legi cu oarece. Pe gură le dai țuică cu oțăt de mere și cu propolis, de ai albine. Când răcesc, porcii ar tot bé apă, apă hădă din tăte groptile. Ca să nu beie apă, le pui terci cu oțăt în țuică să beie și le faci ceaiuri calde, de orice.¹⁴

18. Ceai de strog, de ștede și de ovăs boabe le dai la purcei cându-s răciți și ar bé apă multă. Le pui în troacă, să aibă. Ceaiul de stede-i bun și la diaree, când să cufuresc verde.¹⁵

Colecția ANGHEL POP

Orații de nuntă din Fărcașa

Stărostitul la casa mirelui

112.

Mire, ce te uiți atâta,
După fet'e tinerè?
Ori aduci noră la mă-ta
Ori de duci de ginere.
Altu' nu să mai petreacă,
Nici cu fete și feciori,
Nici la joc în sărbători.
Popa când te-o cununat,
Cu acelea ai gătat.
El îți gată cununia
Iară tu cu fecioria.
Bin'e ț-o putut a hi,
C-ai fo' pruncu' măicuții.
Te-o crescut la t'ept cu dori,
Să crești mare, mărișor.
Și te legăna cu dor,
Să crești mare și frumos.
Tata cân vinea acasă,
Îți punè pita pă masă.
Ai fost dragu' său băiat
Și oricât l-ai supărat,
Totdeauna te-o iertat.
Că la mama cât greșești,
Toto puiuțu' mamii ești.
Da' acum ești fericit,
Că mireasă ț-ai găsit.
Mândră floare ț-ai aflat,
De-acasă dacă te-ai mutat,
La părinți necunoscuți,
Care te-or purta desculț
Și de nu ți câștiga,
Pită albă nu-i mânca.
Așè cum ți-o dat măicuța ta.
Mire, cu lacrimi fierbinți,

⁹ Vasile Brodaci, 60 ani, cioban la Plopiș, 16 mai, 2002;

¹⁰ Ioan Lăzău, Dănești, 51 ani, 2002;

¹¹ Aurel Dan, 30 ani, Șurdești, 21 mai 2002, la Fața Dealului către Cetățele;

¹² Profira Gândac, 60 ani, Fânațe, mai, 2002;

¹³ Gheorghe a lui Horgoș, 55 ani, Șișești, 10 iunie, 2002;

¹⁴ Silviu din Negreia, 55 ani, 6 iunie, 2002;

¹⁵ Tudorică Ardelean a Trepșii, 62 ani, Șișești, 2002;

Să-i săruți pă părinți,
Că lași casă și lași masă
Și te duci la a ta mireasă.
La fete și feciori
Și grădina cè cu flori.
Treci mire, preguțu' tău
Și te du cu Dumnezeu
Că de-acuma în viața ta,
Numa' el te-a ajuta.
Iară noi tăți la un loc,
Îți urăm numai năroc,
Noroc, noroc să dăie
Dumnezău.

*De la Anghel Pop, 56 ani,
Fărcașa, 2014*

Cerutul miresei

113.

Iar acum dulce mireasă,
Cum îi și floarea de
frumoasă.
Petrecând al casei prag
Și de soare și de lună,
Ia cuvânt de ziua bună.
D'e la tot ce ți-o fo' drag,
D'e la flori, de la grăd'ină,
Unde așteptai să vină,
Mândre fete și feciori,
Mândre sărbători.
De la mamă, de la tată,
De la perna de pe pat,
De la brațele măicuței
Ce cu drag te-o legănat.
Eu aici îmi gat cuvântul
Împletit în vers de foc
Și cât va ținea pământul
Fii mireasă cu noroc.

*De la Anghel Pop, 56 ani,
Fărcașa, 2014*

19. Pe la sâmbură, șăfii de stână și păcurarii îs șmecheri,
pasc oile pă săc, nu le duc la apă ca să nu deie mult lapte. Le
rămâne apoi lor din lapte, mulg, fac brânză și vând la piață.¹⁶

20. Mai demult păcurarii aveau grijă de oi. Dimineața
când era rouă le păștea pă ud, le ducea pă huciuri la frunză și
numai după ce să ridica roua le ducea la iarbă. Oile erau mândre,
lâna mare, o trăjeau după ele pă toamnă și dădeau lapte până pe
la Sânedru. Nu trebuie mâncare la păcurari, aveau în stână câte o
capră și vo câteva oi ce dădeau lapte până toamna târziu. Pe la
Sfântă Mărie Mică trebuiau să coboare oile de la Izvoare, oile
șișeștenilor, că începeau să se gonească ciutele și nu trebuiau
zăhăite. Mai mult nu le lăsau pădurarii, coborau pă imașuri. Oile
trebuiau să fie cu lâna curată, să nu fie gunoioasă, că råde lumea
de păcurari și de șăfii de stână. Șăfi buni de stână o fost în Șișești
Horea și Aurelu Căprarului. Șișeștenii aveau pășuni la Izvoare
până cătă Țara Oașului.

Pă imaș erau ciurde de marhă, nu aveau ce căta oile. Jos
erau vacile cu lapte, mai sus sterpele.¹⁷

21. Ou cu horincă, când nu mănâncă vaca.

22. Purceii îi bine jugăniți cătu-s mici și sug la scroafă. Să
vindecă mai repede și nu tânjesc.¹⁸

23. Doi pumni de sare în tărățe și cu apă, la vacă după
ce fată.

24. Vara, acela porc să face, care numa mănâncă și
doarme, nu zdiară tătă zua.

25. Găina neagră-i bună că n-o vede uliu, pe cele albe
mintenaș le duce, că le vede de departe.

26. La scroafe, ca să nu umble după vier, le îndeși în
tipotă păprică aspră și mintenaș le trece.

27. La porc, de mic să-i pui drod în nas că apoi să
liniștește. Nu mai scurmă, nu mai mănâncă și doarme.

28. Pe porc, de-l lovești cu săcurea-n nas, nimica nu mai
poate face.

¹⁶ Poduț Adrian;

¹⁷ Gheorghe a lu Horgoș, v. Sus;

¹⁸ Ion Cadar, 53 ani, Șișești, 2002, iulie;

Hori

29. Calu țâpă chehea pă sub piele.

30. Nu-i bine să ai cocoși mulți la găini, primăvara, când trebe să pui cloște, că să bat, nu cocoșesc găinile și nu-s bune ouăle, nu ies puii din ele.

31. Când au diaree și le șade laptele le dai agistină sălbatică cu cheag și le trece.

32. Fânu de podeag slăbește marhăle, le vine laptele, da slăbesc.

33. Când să amărăște laptele la marhă, le dai oloi cu tahăr, un litru la on kil.¹⁹

34. Ghinda-i bună la porci, da nu multă.

35. Ceai de coajă de pin negru la vaci, când au diaree.

36. Otava cu frunză multă de nuc nu o mănâncă marhăle, că frunza de nuc îi amară.

37. Horincă cu ouă la marhă, când nu rumegă.²⁰

38. Când vaca are colică, să culcă, să scoală, nu are hodină, bate cu picioarele pă sub burtă, atunci îi torni horincă, o jumătate de litără, o litără de oloi și un sfert de bulion.²¹

39. Când îi dinde (ghinde) multă să poate măcina și să face fărină. Îi bună la porci și la marhă amestecată-n fărină de mălai. Numa să nu macini multă o dată că să aprinde și să amărăște.²²

40. După dinde, slănina pă porc îi vânjoasă și șoricu tare de trebuie să-l tăi cu săcurea. La porcii țânuț cu jir, slănina-i subțire și soru gras, vara, de căldură, în pod slănina să învârtește, să face sul pă lângă ruda pă care stă.²³

41. Jiru-i mai bun ca dindea la marhe, îi mai dulce și mai cu saț.

¹⁹ Făt Parasca, 60 ani, Șurdești, 2003;

²⁰ Făt Gheorghe, director de școală din Șurdești, 2003;

²¹ Medan, păduraru din Șurdești, 44 ani, sept, 2003;

²² anonim, sept 2003;

²³ Pop Mihai, 85 ani, Șurdești, 3 nov., 2003;

114.

Eu mă duc, codrul rămâne,
Bis
Plânge frunza după mine.
Plânge frunza și iarba
Bis
Pune maică perna-n pat,
Au pune maică perna-n pat,
Că de străini m-am săturat,
măi,
Că străinu-i ca și spinu'
Bis
Și amar ca și pelinu'.
Străină-s maică străină,
Bis
Ca și floarea din grădină.
Da' nici aceie nu-i străină
Bis
C-are flori și rădăcină.

*De la Anghel Pop, 56 ani,
Fărcașa, 2014*

115.

- Eu ți-am iubit ochii tăi
De când erau mititei,
Mititei și drăgălași
Bis
Și-acum puiule, mă lași.
- Eu te las mândro cu bin'e
Să rămâi în sat la t'in'e.
Și-or mai fi feciori ca
mine,
Să te iubească pe tine.
- Pot să fie ca iarba,
Dacă nu ești dumneata.
Pot să fie ca pământu',
Dacă nu mn'i-i drag urātu'.

*De la Anghel Pop, 56 ani,
Fărcașa, 2014*

116.

Cântec de cătănie

Mâine pe la ora zece,
Hai, mândro, de mă petrece
Până-n fundu' ogrăzi
Bis
Acolo, acolo, ne-om
povest'i
Păstă câți an'i om ven'i
Bis
Păstă doi, păstă doi
Sau păstă tri.

*De la Anghel Pop, 56 ani,
Fărcașa, 2014*

**Colecția MARIA
MIRELA PODUȚ**

**Strigături de nuntă din
Moisei**

117.

Ceteraș de peste sat,
Unde-ai fost și ce-ai lucrat
De mnie nu mi-ai cântat
Ca să m-apuc d'e strâgat.
Ai, zi-mi ceteraș d'e băut
Nu mi-ai zâs tare d'e mult.
Ai, când aud cet'eruca
Să siu moartă m-aș scula
Și d'in gură aș strâga.

*De la Ileana Grad, 63 ani,
Moisei, 2012*

42. Dacă nu-i bun laptele și nu dă vaca, însamnă că-i a fâta.

43. Carnea la dițaii până-n 6 săptămâni îi moale, nu-i bună tare la mâncat.

44. Vaca după ce-a fâtat, or dă trebe să fete, nu poți s-o tăi, că-i moale carnea. De nu poate fâta și trebe s-o tăi, îi moale carnea.

45. Când plouă vara și-i rece, nu-i bine a da la marhă iarbă udă, că se betelesc. Să dă amestecată cu fân.

46. Volbura nu-i bună dată nici la vaci, nici la cai. Fac coleră după ié. Să face funie-n rânză.

47. După capră, numai rușine ai.

48. Omu care zâce că știe multe, nu știe nemică.

49. Când să scot oile întâie afară, să pune on lanț naintea pragului, să treacă oile deodată, ca verigile lanțului.

50. Când să tund oile, nu să tunde moțu din frunte, că să zice că acele căpiază.

51. Când fată juninca întie, să mulje în vas nou.

52. La sâmbură, când să sâmbrează oile să nu intre femei în strungă și să rădică vasele cu fundu în sus.

53. Când să scot marhăle ori oile întâie pă pășune să stropesc cu agheazmă.

54. La vaci, ca să nu li să poată lua laptele, li se pune argint viu în corn; să bagă într-o pană de găscă, într-on condei de la pană, să astupă capătu și să face cu sfredelu o gaură-n corn. La junincă-i bine a băga.

55. La Ispas să hrănesc caii, da numa on ceas.

56. După orz, calu face apă la încheieturi.²⁴

²⁴ Cuza din Șișești, 22 iun., 2002, 54 ani;

57. Nu-i bine a cosi iarba prea devreme, cându-i prea fragedă (îi pre crudă) că să cufuresc marhăle după fân.²⁵

58. Vaca, înainte de muls trebe spălată pe țăță cu apă și ștearsă cu o cârpă, așa-i vine laptele.

Sunt marhă la care, după ce le gheți de muls, le mai vine lapte, mai trebe controlat și tras, că nu-i bine să rămână lapte în pulpă după muls.²⁶

59. Dacă nu ține vaca cu taur, umblă de mai multe ori, o tăt duci și să întoarcă după ce s-a gonit, îi dai o căciulie de ai.

60. Vițelu când să baligă uscat tare, îi dai oloi ori ou pă gură, ori ceai de mușețel. În oloi pui și on vârf de cuțit de broză.

61. Care vacă are alb pă frunte și până pă nas, aceie-i de soi.

62. Caprele dau mult lapte și dau până toamna târzău, până la Crăciun, o și după.

La sâmbră dintru ceia cu capre ai mai mult lapte, numa că laptele dă capră-i mai slab și cela de oaie-i mai gras. Da să echilibrează pă de-al doilea, că la oi le scade laptele tare și la capre nu. On bai îi dacă să mulg caprele până toamna târzău, nu să pârcesc, trebe înțarcate ca să pârcească.

63. Când are calu colică, îl freci în ceru gurii cu sare și-l legi cu capu sus și-l lași să steie o vreme așa.

64. Apă cu sare îi dai la vacă după ce fată ca să coreze.²⁷

65. Apă cu doi pumni de sare îi dai la vacă când nu să corează. Apă călduță, cam o litără.

66. Oloi cu zahăr, la vacă, iarna, când nu rumegă.²⁸

67. Voloave de mazăre uscate la vaci, când să umflă și nu mănâncă.

118.

Ai, tare cetera mi-i dragă
Și de-oi muri d'e bet'eagă
De-acasă până la groapă
Ai, sie popă ori n-a si,
Sie cetera Codri.
Ei, haida, hai să ne
petrecem
Până ceteră avem.
Ei, ș-acasă mâncăm și bem,
N-avem ceteră când vrem.

*De la Ileana Grad, 63 ani,
Moisei, 2012*

119.

Ai, bine zice dumnealui
Poat'e zâce orișicui,
Popt'ii și bdirăului.

*De la Ileana Grad, 63 ani,
Moisei, 2012*

120.

Ai, cine-o făcut aici joc,
Deie-i Dumnezău noroc
Ca sămânța-n busuioc.

*De la Toader Tomoiagă, 60
ani, Moisei, 2012*

²⁵ Ionelu Bumboiu, Șurdești, 78 ani, 2002;

²⁶ Irina lu Vasilea lu Ghilă, Cetățele, 46 ani, 28 aug., 2003;

²⁷ S. Silvia, 61 ani, Șurdești, 2011;

²⁸ Mandolina Țăra, 61 ani, Plopiș, 31 ian., 2013

121.

Ceterucă, lemn d'e brad,
Pă mulți feciori ai însurat
Ai, d'e mni-i zice tare bine,
Însura-mi-i și pe mine.

*De la Toader Tomoiagă, 60
ani, Moisei, 2012*

122.

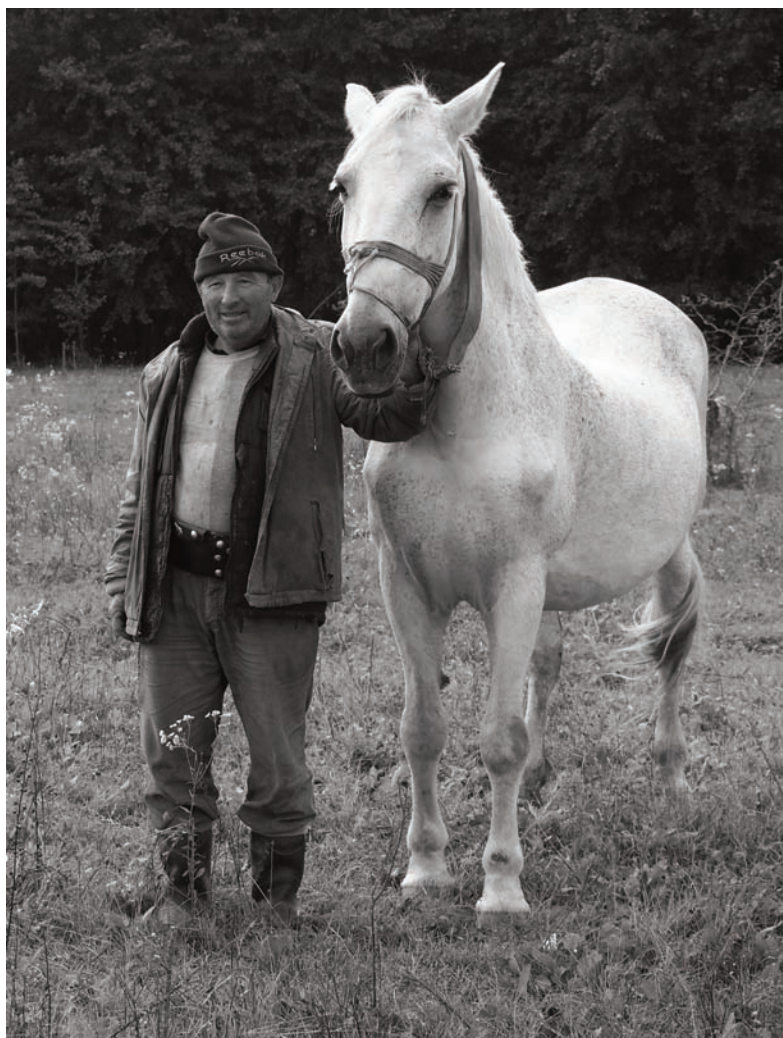
Ai, strâgă, strâgă, măi
strâgău
Dacă vezi că nu pot eu.
Ai, tu ai gură d'e strâgat,
Io pt'icioare d'e jucat.

*De la Ileana Grad, 63 ani,
Moisei, 2012*

123.

Ai, dragu mni-i mândră d'e
t'ine
Când t'e văd încinsă bine
Numa-n poale și-n t'ieptare
Cum mni-i drag mnie mai
tare.

*De la Toader Tomoiagă, 60
ani, Moisei, 2012*

La pășune; foto: Felician Săteanu